

Główny Inspektorat Sanitarny

**SPRAWOZDANIE
Z REALIZACJI V EDYCJI
PROGRAMU
ANTYTYTONIOWEJ
EDUKACJI ZDROWOTNEJ
DLA IV KLAS SZKÓŁ
PODSTAWOWYCH
PT. BIEG PO ZDROWIE**

Departament Higieny Środowiska

Palenie tytoniu należy do najważniejszych czynników ryzyka chorób układu krążenia, układu oddechowego i nowotworów. Przewlekłe choroby niezakaźne w tym, te spowodowane paleniem tytoniu i biernym wdychaniem dymu tytoniowego, stanowią od lat najważniejszy problem zdrowotny, społeczny i ekonomiczny w Polsce.

Mając na uwadze jak istotny problem dla systemu opieki zdrowotnej stanowi palenie tytoniu przez młodzież, Główny Inspektorat Sanitarny od 2016 roku realizuje program antytytoniowej edukacji zdrowotnej pt.: „Bieg po zdrowie”. Program adresowany jest do uczniów IV klas szkół podstawowych, ich rodziców oraz opiekunów. Założeniem programu jest pogłębienie wiedzy na temat zdrowia w kontekście szkodliwości palenia papierosów. Ma on na celu także opóźnienie lub zapobiegnięcie inicjacji tytoniowej wśród dzieci i młodzieży, jak również pokazanie atrakcyjności życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego. Ważnym aspektem programu jest także to, że w dużej mierze bazuje on na przekazie emocjonalnym, który skuteczniej motywuje i wpływa na podejmowanie przez uczniów zachowań sprzyjających zdrowiu. Zajęcia podejmowane w ramach programu ukierunkowane są na wykorzystywanie zróżnicowanych metod aktywizujących w procesie nauczania, dostosowanych odpowiednio do wieku.

W roku szkolnym 2020/2021 zrealizowano V edycję programu, do której przystąpiło 20% szkół podstawowych. Odsetek klas IV biorących udział w programie wyniósł 18%. V edycja objęła swoim zasięgiem 51 769 uczniów klas IV. Należy przy tym zaznaczyć, iż realizacja programu w roku szkolnym 2020/2021 była utrudniona ze względu na sytuację epidemiczną w kraju. Utrzymujący się w Polsce stan epidemii wywołany zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 wymusił przejście na tryb nauki zdalnej, przez co część szkół nie zdołała zrealizować programu.

Na potrzeby realizacji programu, pracownicy PSSE przeprowadzili szkolenia indywidualne i grupowe dla nauczycieli prowadzących zajęcia programowe (43% nauczycieli realizujących V edycję programu). Z kolei 50% szkolnych koordynatorów zostało przeszkolonych w inny sposób, m.in.: przez koordynatora szkolnego z poprzedniej edycji z wykorzystaniem poradnika dla nauczyciela, instruktazu telefonicznego lub drogą elektroniczną. Ponadto odnotowano, iż 7% nauczycieli realizujących V edycję programu, nie uczestniczyło w szkoleniu, jak również nie otrzymało żadnego instruktażu ze strony pracowników PSSE.

Analiza w obszarze realizacji programu wykazała, iż większość placówek (71% szkół) zrealizowało go w całości oraz zgodnie z założeniami. Zajęcia edukacyjne prowadzone były w sposób zachęcający do aktywnego i kreatywnego udziału uczniów. Podczas lekcji wykorzystane zostały obserwacje bezpośredniego otoczenia, których dokonywali i które relacjonowali uczestnicy programu. W przypadku 28% odpowiedzi na pytanie czy program został rozszerzony o dodatkowe działania wzmacniające jego przekaz, do dodatkowych

działań zrealizowanych w ramach programu zaliczono m.in.: pogadanki na lekcjach przedmiotowych; prezentacje multimedialne na temat wpływu palenia na zdrowie; tworzenie gazetek tematycznych; wystawy plakatów; konkursy plastyczne; prezentacje filmów edukacyjnych o tematyce antytytoniowej; udział w zajęciach sportowo-edukacyjnych w małych grupach; tworzenie komiksów a także biegi oraz zawody sportowe. Zorganizowano także obchody Światowych Dni związanych z tematyką tytoniową - „Światowy Dzień bez Tytoniu” oraz „Światowy Dzień Rzucania Palenia”.

W ramach programu „Bieg po zdrowie” przewidziano także aktywny udział i zaangażowanie rodziców/opiekunów dzieci. W przypadku 52% opinii szkolnych koordynatorów, 32 212 rodziców/opiekunów brało czynny udział w realizacji programu oraz uczestniczyło w spotkaniach edukacyjnych. Spotkania te zorganizowano zarówno przed rozpoczęciem zajęć z uczniami, jak i po cyklu przeprowadzonych lekcji. Szkolni koordynatorzy podkreślają korzystny wpływ udziału rodziców/opiekunów we wspólnych zajęciach edukacyjnych. Zaangażowanie rodziców jest świetnym przykładem dla dzieci oraz wzmacnia przekaz komunikatów np. że palenie papierosów jest negatywnym zjawiskiem.

Na zakończenie V edycji programu dokonano jego oceny z udziałem uczniów, rodziców oraz nauczycieli przeprowadzających zajęcia (Tabela 1).

Tabela 1.	Ocena programu w skali od 1 do 5	ŚREDNIA:
1.	Odbiór Programu przez uczniów	4,65
2.	Ocena Programu przez prowadzącego/prowadzących	4,67
3.	Opinia rodziców dzieci uczestniczących w Programie	4,34
4.	Dostosowanie założeń i sposobu realizacji programu do wieku i rozwoju dzieci	4,60
5.	Ocena poradnika przeznaczonego dla realizatorów Programu	4,65
6.	Ocena załączników do podręcznika	4,18
7.	Ocena materiałów dodatkowych (zeszyty ćwiczeń, plakaty)	3,98
8.	Ocena realizacji zakładanych celów	4,50

W opinii szkolnych koordynatorów oraz koordynatorów powiatowych i wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych program jest wartościowy, godny polecenia, daje wiele możliwości do rozmów dotyczących zdrowia i zachowań prozdrowotnych. Stanowi on cenne narzędzie służące pogłębieniu wiedzy na temat zagrożeń wynikających z używania produktów tytoniowych, jednocześnie ukazując korzyści płynące z prowadzenia zdrowego stylu życia, wolnego od dymu tytoniowego. Dodatkowo w ramach działań programowych przekazywana jest wiedza na temat zachowań asertywnych. W przypadku uczniów

najbardziej motywujące w zakresie dbania o własne zdrowie były informacje na temat wpływu palenia papierosów na zdrowie oraz wygląd osoby uzależnionej, finansowych kosztów uzależnienia oraz widok płuc palaczy. Ponadto dużym zainteresowaniem cieszyły się informacje na temat zdrowego stylu życia, zalet niepalenia, a także bilansu zysków i strat oraz przykłady osób niepalących m.in. znanych sportowców.

W przypadku zgłaszanych ewentualnych zmian i modyfikacji programu, zarówno szkolni jak i powiatowi koordynatorzy wskazywali na konieczność uzupełnienia jego treści o informacje dotyczące e-papierosów oraz nowatorskich wyrobów tytoniowych a także o konkursy, quizy, nowe filmy edukacyjne czy prezentacje multimedialne.

Analiza sprawozdań z realizacji V edycji programu „Bieg po zdrowie” wykazała także duże zainteresowanie i uznanie ze strony realizujących go szkół. Pokreślono, iż jest on ciekawym oraz ważnym uzupełnieniem treści programowych dla klas IV szkół podstawowych. Potwierdza to fakt, iż 75% szkolnych koordynatorów realizujących V edycję programu, zadeklarowało udział w następnej edycji. Podsumowując ocenę realizacji V edycji programu można założyć, iż w dużej mierze przyczynia się on do kształtowania właściwych postaw wobec palenia tytoniu, uświadamiając zarówno dzieciom, jak i dorosłym szkodliwość palenia. Udział w programie pozwala ponadto dzieciom na zdobycie wiedzy na temat zachowań prozdrowotnych.